

Ferdinand van Oostenrijk of „den prins Cardinael” 1609-41

door O. Pauwels

De « Prins Cardinael » te Assenede voorstellen is wel onnodig maar waaraan dit befaamde eersterangsrestaurant zijn naam te danken heeft is wel niet zo bekend. Om hierop een antwoord te kunnen geven moeten we inderdaad een hele tijd in het verleden terug. Vandaar deze — hopelijk — verhelderende bijdrage.

Ferdinand van Oostenrijk, op 16 mei 1609 geboren, was de derde zoon van koning Filips III van Spanje. Op 10-jarige leeftijd werd Ferdinand aartsbisschop van Toledo en kardinaal zonder echter ooit de priesterwijding te ontvangen. Dergelijke « gebruiken » lijken ons nu op zijn minst onmogelijk maar waren in hogere kringen toendertijd de normaalste zaak. In 1632 werd Ferdinand onderkoning van Catalonië, het jaar daarop gouverneur van Milaan.

In de dertigjarige oorlog (1618-1648), begonnen als een lokaal conflict tussen katholieken en protestanten in Tsjechoslowakije, maar die tot een strijd met Europese allures zou aangroeien, liet onze jeugdige kardinaal zich allerminst onbetuigd. Zo behaalde

hij op 6 september 1634 te Nördlingen een schitterende overwinning op het (protestantse) Zweedse leger.

De lezer die nog iets van zijn vaderlandse geschiedenis heeft onthouden weet wellicht nog wel dat onze Nederlanden toen een deel uitmaakten van het machtig Spaanse wereldrijk. Zolang aarts-hertog Albrecht leefde kenden wij weliswaar een schijnbare, oog-verblindende onafhankelijkheid maar na zijn overlijden (in 1621) onder Isabella die het verder nu alleen diende te rooien, werd de Spaanse directe inspraak langsom groter.

Toen in 1633 ook aartshertogin Isabella overleed stelde zich hier het probleem wie onze volgende landvoogd zou worden. De keuze viel op Ferdinand, een ambt dat hij in november 1634 zou aanvaarden. Op 4 november deed hij dan ook zijn triomfantelijke intrede te Brussel. In vele Vlaamse en Brabantse liederen werd hij aangekondigd als een held, als een trouwe verdediger van het katholiek geloof, als de laatste hoop op redding. De situatie zag er toen inderdaad voor onze gewesten zeer precair uit. De noordelijke Nederlanden en onze Franse zuiderbuur smeedden boze plannen om onze gouwen onder elkaar te verdelen. Ferdinand zal dus zowel tegen de noordelijke als de zuidelijke vijand moeten optreden. Wat zal de nog jonge prins — amper 25 jaar — er van terecht brengen? Hij had zich beslist dapper op het slagveld getoond (zie Nördlingen) maar voor de rest bleek hij voor velen een eerder onbenullige persoonlijkheid, zonder enige bestuurlijke ervaring met een « moeilijk » karakter te zijn. Dit alles bezorgde zijn broer, koning Filips IV, en vele andere hooggeplaatsten, heel wat kopzorgen. Als voorzorg had men daarom aan Ferdinand een voogd toegevoegd nl. de « betrouwbare » markies van Aytona die het nodige oogje in het zeil diende te houden van achter de politieke schermen. Deze Aytona overleed echter in 1635 en weer werd een nieuwe voogd aangesteld, nu de markies van Mirabel, voordien Spaans ambassadeur in Parijs. Inmiddels bleef het allerminst rustig op het oorlogsterrein. Zo was reeds op 7 september 1633 graaf Willem van Nassau geland tussen 't Sas van Gent en het fort van Filippine dat hij veroverde.

Het ambacht Assenede zal nu jaren lang onder zware druk komen te staan. Ferdinand was inderdaad pas enige maanden in ons land gevestigd of een Nederlands leger viel nu Brabant binnen, bemachtigde Tienen en sloeg het beleg voor Leuven. Deze inval was gelukkig van korte duur en nam een einde met de aftocht van de Hollandse troepen. Het einde van de zomer 1637 bracht ons echter een klinkende nederlaag nl. het verlies van Breda. Inmiddels was Ferdinand (in 1636) over onze zuidelijke

grenzen moeten oprukken : daar werd Pontoise en Corbie, een heel eind in Frankrijk bereikt maar de volgende jaren zal Ferdinand wegens voortdurend uitblijven van Spaanse steun te veel in het defensief moeten blijven.

In 1638 werden aan de Nederlanders zware verliezen toegebracht nl. te Kallo, waar de jonge prins Maurits van Nassau samen met 2.000 strijdmakkers werd gedood. Daarnaast werden 1.200 soldaten gevangen genomen, terwijl 18 kanonnen naast 24 minuetieschepen die door het lage tij niet konden afvaren, in de handen der Spanjaarden vielen.

Het jaar 1640 bracht echter een zware slag toe aan Ferdinand, nl. de val van het onbeschermd gelaten Atrecht dat op 9 augustus capituleerde. De kardinaal werd door deze slag zodanig aangegrepen dat hij die nederlaag niet meer te boven zou komen : op 10 november 1641 overleed hij te Brussel aan de pokken.

Zo liet Ferdinand waarvan men beweerde « qu'il avait toutes les qualités qu'on aime à rencontrer chez un prince » onze gewesten in een hoogst penibele toestand achter, zowel door de noordelijke als door de zuidelijke legers belaagd. De strijd zou dus pas jaren na het overlijden van Ferdinand zijn beslissend be-loop kennen.

Zo begon op 28 juli 1644 Frederik Hendrik, prins van Oranje, met het beleg van Sas van Gent. Groot was de tegenstand die hij van Spaanse zijde ontmoette. De prins had zijn hoofdkwartier te Assenede. Omdat de Spanjaarden verschillende pogingen ondernamen de vesting te ontzetten moest Frederik Hendrik zijn legerplaats versterken, door er een dubbele gracht van twaalf voet breedte om te laten graven. Op de Gravenjansdijk lopend van Assenede naar Sas van Gent werd een batterij van zes stukken opgeworpen. Langs deze dijk bereikte men eindelijk de gracht van de contre-escarp. De troepen van de Prins van Oranje slaagden erin twee bruggen te slaan over de eerste gracht en veroverden zo een groot gedeelte van de contre-escarp. Nu stonden de Staatse troepen voor de diepe en brede vestingsgracht. Hierover werden tweegaanderijen gebouwd (overdekte bruggen). De Spaanse bevelhebber, Don Andreas Pardo, was bevreesd voor een bestorming van de stad en verzocht om onderhandelingen.

Op 5 september 1644 capituleerden de vesting van Sas van Gent.

(overgenomen uit: De vesting van Sas van Gent.)

Heemkundige kring Sas van Gent.

De bekendheid en het mogelijk verblijf te Assenede in een « estaminet op den marct » — vb. bij een inspectietocht der nabijgelegen forten — zal wellicht niet vreemd zijn aan de latere naam : de prins Cardinael.